

CASA COMITELOR

ALESSANDRU PETRICEVICU

14740

DOMNIA ARNAUTULUI

NUVELLA ISTORICA

—
PORTRETUL ȘI BIOGRAFIA AUTORULUI

de

IOSIFŪ VULCANŪ

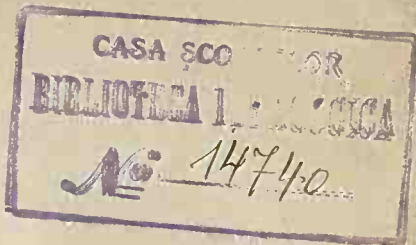

BUCURESCI

TIPOGRAFIA CURȚII (LUCRATORI ASOCIAȚI)

12, Passagiulŭ Românu, 12

1872

A. P. HĂSDEU

~~~~~
DOMNIA ARNAUTULUI
—————

ALESSANDRU PETRICEICU-HASDEU.

BIBLIOTECA

...ICA

No. ....

ALESSANDRU PETRICEICU ~~HASDEU~~

57499

POMNIA ARNAUTULUI

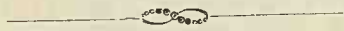
NUVELLA ISTORICA

CU PORTRETULŪ ȘI BIOGRAFIA AUTORULUI

de

IOSIFŪ VULCANŪ

145136

BUCURESCI

TIPOGRAFIA CURȚII (LUCRATORI ASOCIAȚI)

12, PassagiulŪ RomânŪ, 12

1872

1956

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI

Cota ..... 57 499 .....

Inventar ..... 145 136 .....

Re 167/02

REPRODUCEREA ȘI TRADUCEREA FĂRĂ CONȘIMȚIMÎNTUL
EDITORULUI SUNT POPRITE.

B.C.U. Bucuresti

C145136

PREFATA

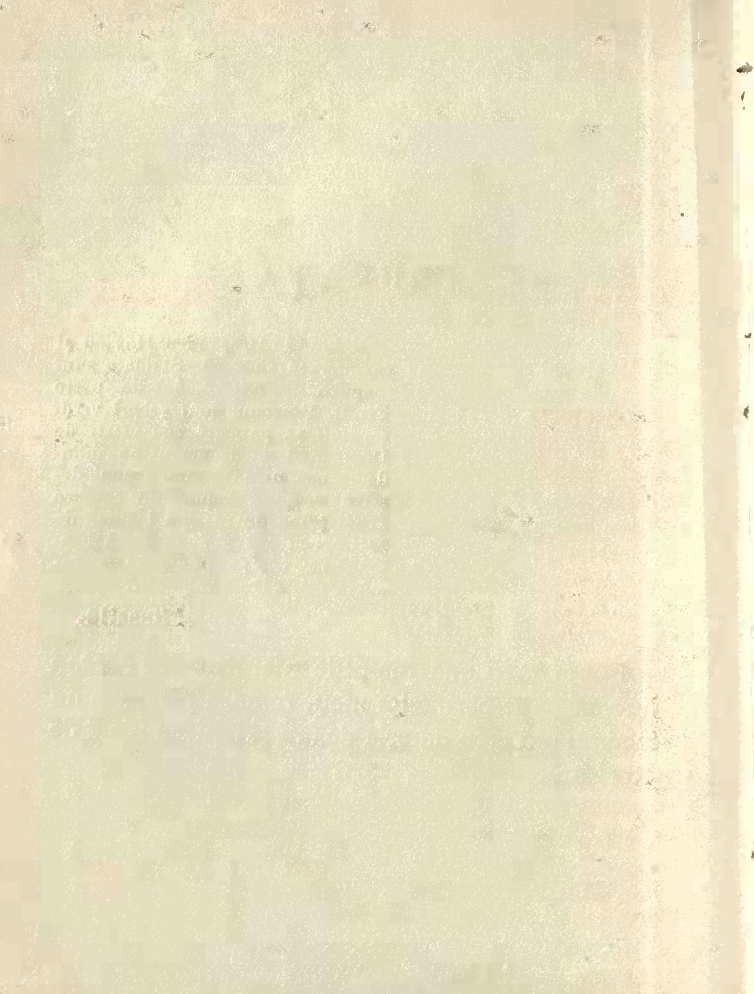
Nobilulă Alessandru Hăaldeu și cavallerulă Costache Stamate sunt singurii litterați români de peste Prutulă. Precumă doui arbori verđi și stuffoși, părăsiți seú uitați de Dumneđu și de ómenii pe întinderea cea nemărginită a unui deșertú arinosú, represintă singura vegetațiune din partea locului, de asemenea acesti doui Români represintă vinéța intelectuală română între Bessarabianii...

Missailú.

Publicându una din celle mai frumóse buccăți litterarie alle părintelui meu, remasă pêne acumu inedită, îmi facu datoría de fiu și mai cu sémă de Românu.

B. P. H

J

Alessandru Petriceicu-Hasdeu

În secolul XVII familia Hasdeu, care possede, nesce proprietăți teritoriale foarte întinse în districtul Hotinului, se înrudi cu o altă familie nu mai puțin influente, anume Petriceicu.

Marele paharnic Ștefanu Hasdeu, fiul parcalabului de Hotinu Efremu Hasdeu și nepotul marelui vornicu Gavrilu Hasdeu supranumitu Topa, luă în însoțire pe Rossanda, fica marelui logofetă Toderășcu Petriceicu.

În anul 1672 fratele Rossandei, marele cluceru Ștefanu Petriceicu, a fostu alesu la domnia Moldovei.

În 1673 Turcii fiindu în resbellu cu Polonia, în fruntea căroră se afla celebrul Ioanu Sobieski, peste puțin după acea alesu rege allu Poloniei, Ștefanu Petriceicu trecu în partea creștinilor în mijlocul bătăliei dela Hotin, rani cu propria sea mână pre seraschierul Hussein-pașa și decisă victoria în favoarea Poloniei.

În aceeași bătălie, luptându-se vitețesce contra Turcilor, cădu mortu pe câmpul de onore cumnatul principelui, marele paharnic Stefanu Hasdeu.

În Engel, în Wolff, în Sincai etc. se potu citi destule detalii politice despre domnia lui Stefanu Petriceicu.

Perdendu tronul din cauza alianței selle cu regele Ioanu Sobieski, ellu fu silitu a emigra în Polonia cu tota familia și cu mai mulți boeri devotați, Murguleșci, Turculesci, Habașesci etc.

Neavendu copii din însoțirea sea cu Maria Catargiu, Stefanu Petriceicu înfi pre cei doi nepoți ai săi — e soră, fiu eroului Stefanu Hasdeu, Nicolau și Georgiu, încatu de atunci încoce familia Hasdeu adause cătră numele seu pe acellu de Petriceicu.

Camera polonă accordă lui Stefanu Petriceicu și mostenitoriloru sei, adică Hasdeiloru, o pensiu anuală ereditară de 20,000 de galbeni (1), care ei au primit'o după aceia regulatu, distribuind'o în analogia între toți membrii nemului, pêne la ocuparea Poloniei de cătră Russia sub Ecaterina II.

Atunci trăia Tadeu Petriceicu-Hasdeu, strănepotul lui Georgiu Petriceicu-Hasdeu, adică a patra generațiune dela vodă Stefanu Petriceicu.

Evitându despotismul rusesc, ellu se retrase în provinciile austriace, studiă cu distincțiune la

(1) *Constitutiones Poloniae seu Volumina Legum*, ar. 1693, t. 5, t. 666. — Cf. *ibid*, ann. 1676, t. 5, f. 399.

universitatea dela Cracovia, de unde eși doctorū în dreptū, întră în armata austriacă, se distinse prin bravură la luarea Belgradului de cătră mareșalulū Laudon, și apoi la 1812, cândū districtulū Hotinului împreună cu tótă Bessarabia trecu sub stăpânirea muscălescă, se întórse în antica patriă a străbunilorū, recăstigă prin giudecată o parte din moșiele ereditare și se stabili pentru totū-d'a-una în satulū Cristinescii de lōngă Hotinū.

Crescutū la Cracovia, ellū publică mai multe poesie fōrte frumōse în limba polonă, despre cari vorbesce istoria litteraturei de Bentkowski, traduse din nemțesce comedie le lui Kotzebue și din romănesce Pravila lui Andronachi Donici, érū în ultimii anni ai vieței selle se apucase a aduna tradițiunile naționale alle Romănilorū din Bessarabia.

Tadeū Petriceicu-Hasdeū avu trei fi: Tadeū, colonelū în garda imperială russescă, mortū suntū acumū căți-va anni în retragere; Boleslavū, carele trăesce pēnē acumū la țerră, ocupându-se cu agronomia; în fine Alessandru, cellū mai mare patriotū romănū și bărbatulū cellū mai învęțatū din Bessarabia.

Născutū la 1811, Alessandru Petriceicu-Hásdeū, înzestratū cu o memoriă miraculōsă și condusū de cătră însu-și părintele seū Tadeū, în etatea de dece anni vorbía ellinesce și latinesce.

Intră fōrte giune la universitatea dela Harcovū, unde urmă cursulū de dreptū, studiândū totū-d'o-

dată botanica cu atâta succes, încâtă obținu prin concurs o medaliă de aur pentru o disertațiune „despre viuéța plantelor”; trecu apoi la universitatea dela Lemberg în Galiția; de aci la universitatea dela München în Bavaria, unde se află atunci professorii cei mai illustri ai Germaniei, Görres, Ast, Phillips, Schelling, etc.; în fine se întorse în Russia, și voindă a-și face o carrieră mai independinte, se apucă de avocatură, în care agiunse la o celebritate atât de mare, în câtă clienții de pe la capetele celle mai depărtate alle Rusiei veniau la Chișineu pentru a încredința processele lor lui Alessandru Hăseu.

Scrierile acestui însemnată Român sunt puține din doue cause: pe do o parte persecuțiunea guvernului russesc, care impededă pe Bessarabianii de a se ocupa cu istoria și cu litteratura română, fiă măcar și în limba russescă, éru pe de altă parte profesiunea de avocat, care nu lassă mai nici un moment liber.

Cu tóte astea, ellu publică în differite timpuri în felurite diare russesci dintre 1830—40 următoarele scrieri: 1) O idee despre filosofă ca sciința vieței; 2) Cântece naționale române cu note istorice; 3) Duca-Vodă, o nuvellă istorică; 4) Dabigia-Vodă, idem; 5) Hâncu, idem; 6) O giudecată în Sardaria de Orbeiu, o legendă; 7) Mórtea Cazacului Kunicki în Bugiacu, idem; 8) Despre Gregoriu Varsava Scovoroda, unicul filosofu russesc

națională, o disertațiune filosofică; 9) Despre literatură din Bessarabia, etc.

Affară de acestea, scrise mai multe opere remase în manuscris, precum: 1) Flora Bessarabiei, românește și latinesc, pe care a reținut-o la sine într'un mod arbitrar societatea agronomică dela Odessa. 2) „Discursul despre antica glorie a Moldovei“, o scriere pentru care autorul a fost foarte mult persecutat de către guvernul muscălesc, dar care-l face nemuritor în ochii Românilor, fiind tradusă și publicată de către Costachi Stamat, apoi în „Folia pentru minte și inimă“, de aci deosebit la Iași de către d. Balica, franțuzesc de către Colson, etc.; 3) „Faptele cele mari ale Românilor“, espuse într'o serie de sonete, scrise cu multă eleganță: manuscrisul rusesc autograf se află la biblioteca universității dela Iași.

Acum Alessandru Petriceicu-Hasdeu își odihnește bătrânețele la moșia sea Cristinescii.

Societatea Academică Română dela Bucuresci îl luase de membru al său, dar guvernul muscălesc, persecutându-l sistematic, nu-i permise a eși din Bessarabia.

Este un poliglott în totă puterea cuvântului, știind limbele clasice, germană, francesă, slavonă antică, polonă, rusescă, boemă, italiană și spaniolă.

A fost însurat în două rânduri, având copii numai din prima sea căsătorie, și anume pe Ni-

colaŭ, cellŭ mai micŭ, mortŭ în etate de 18 ani,
după ce studiasc într'unŭ modŭ brillantŭ la Aca-
demia de Pictură dela Petersburg, și pe Bogdanŭ...

IOSIFU VULCANU.

DOMNIA ARNAUTULUI

I.

Bogată și vestită este vodă Istratū Dabigă ; nu e bogată prin aurū unguescū, nici prin argintū leșescū, ci-i bogată prin fiă-sea Domnița Dafna ; nu e vestită prin splendórea Curții, ca Alessandru cellu Bunū, nici prin resbóie peste Carpați și peste Nistru, ca Stefanū cellū Mare, ci-i vestită prin fiă-sea Domnița Dafna.

Numai o fiă avea Istratū-vodă, numai una ca unū sóre în alba și, numai una ca o lună în négra nópte ; și mândră era fiă-sea Domnița Dafna, mai mândră de câtū brândușa în dorile primă-verei, mai mândră de câtū mărulū domnescū în appusulū tórnei ; mlădiosu-i trupuşorū părea ca vița dela Odobesci séu ca plopulū de Tarigradū, înălțându-și trunchiulū pe mallulū Nistrului ; ochii sei erau albastru ca fața cerului și sprêncenele negre ca aripa corbului ; luminósele-i plete, lucindū ca aurulū ce sticlesce prin undele aurósei Bistrițe, desmier-

daŭ și sărutaŭ nesce grumași ca peptulŭ lebedei dunărene; n'a mai fostŭ în tŏtă țerra Moldovei o altă dînă ca Domnița Dafna a lui Istratŭ-vodă, n'a mai fostŭ decândŭ nu mai era Domnița Rossanda a lui vodă Vassile Lupulŭ!

Și magnații unguresci, și domniŭ leșesci, și vodă muntenescŭ, și craiulŭ Ardélului, doriaŭ căre mai de care a se încuscri cu Istratŭ Dabigîa, darŭ a-nevoiă se putea căpĕta cuvĕntulŭ Domniței, și mai a-nevoiă mâna-ŭ, éru ânima'ŭ și mai a-nevoiă: nici în țerra unгурéscă, nici în laturea leșéscă, nici la Munteni și la Ardeleni, nu se găssia nimeni de potriva frumŏsei Dafne!

Intre curteniŭ cei străluciți și numeroși ai lui vodă Istratŭ slugîa unŭ giune Arnăutŭ, Dumitru Duca, iubitulŭ Domnului și allŭ Divanului, atâtŭ de finŭ, încătŭ cu greŭ se putea bănuŭ obscura'ŭ origine, și atâtŭ de viclĕnŭ, încătŭ isbutise a căstiga amorulŭ și stima tuturoră.

Infocatŭ ca cerulŭ de véră allŭ căldurosului Epirŭ și hotăritŭ ca grozavulŭ hamgerŭ allŭ haŭducului din munții Albaniei, caminarulŭ Duca nu putea să védă cu sânge rece pe frumŏsa Domnița, și nepatĕndŭ s'o védă cu sânge rece, nu putea să-și ascundă flacăra, nu putea s'o ascundă precumŭ în pepturile celle vulgare se ascunde o mică scĭnteia sub o grămadă de cenușă.

Ducă iŭbia pe Domnița; dar ce enormă distanță

între unŭ bietŭ căminarŭ și unica fiă a bogatului și vestitulŭ vodă Istratŭ Dabigăia !

Duca iŭbia pe Dafna, dar nu-lŭ iŭbia Dafna pe dĕnsulŭ : ochii lui mari și'nerucișaiți, sprĕncenele selle desse și posomorĭte, tăiătura obrazului grosso-lană și selbatecă, îi însufflăŭ fără voiă o mișcare de frică.

Fineța și viclenia Arnautului puteau să ametĕscă pe toți, affară de Domnița Dafna, care căuta frumosulŭ în frumosŭ.

„Ea nu mă iŭbesce“, — își diŭse o dată Duca, ședĕndŭ singurŭ-singurellŭ, cufundatŭ în adâncă cugetare, pe care o întrerumpeau numai băttăiele ânimei. „Ea nu mă iŭbesce, dar va fi a mea ! Va „fi a mea, precumŭ este adevĕratŭ că m'a născutŭ „totunereculŭ Balcanilorŭ!“

II.

Mare sgomotŭ, mare vuetŭ, mare serbătore în palatulŭ lui Dabigăia-vodă : sună musica națională, resună naționalele ballade și doĭne, sună și resună, căci este ultima di de veselă în Curtea Măriei Selle, unde pentru ultima ôră se va arăta Domnița Dafna !

Induplecatŭ de nestrămutatulŭ dorŭ allŭ fiei selle de a intra într'o sântă monăstire, căsătorită acolo cu Credința, cu Speranța și cu Iubi rea de'naintea altarului Măntuitorului ș'allŭ Pre-

curatei Fecióre,—bêtrânulü vodă dede unü mare ospëþü pentru toþi locuitorii capitalei. cari sä pôta privi în sînulü lorü pentru cea din urmă datä pe duiösa Dafnä, pentru cea din urmă datä îmbrăcatä în înstellata'i haïnă domnescä, pentru cea din urmă datä împrăştiändü zîmbete şi cuvinte într'o voiösa adunare lumescä, pentru cea din urmă datä!

A doua-ði nimeni nu era sä mai recunnöscä, într'o négrä rassä, sub unü vellü negru şi cu negre metânie, pe luminosulü ângerö, alle cäruï raþe robiaü töte ânimele cu o ði înainte!

Degia se apropia capëtulü benchettulüi, degia d'abia mai vibra viöra, degia amortïaü cântecele, cândü Domniþa Dafna, sörele la appusü allü tuturorü veselielorü Curþii, a înaintatü d'o datä în miðü-loculü öspeþilorü, însoþitä de şesse fete de boïari, întonändü cu accordulü aläutei melancolica plângere a copillei române, cândü plécä la casa mirelui...

Mai sumbru decâtü toþi messeniï era căminarulü Duca, pärëndü în acea serbare comunä asseme-neä negrului norü purtătorü de träsnete, cândü se ivesce pe cerü gata a accoperi lumina.

Ellü nu lua nici o parte la cântece, ellü nu lua nici o parte la giöcuri, ellü trecea încruntatü pe lîngä fie-care, ellü observa pe fie-care, ellü nu vorbïa nimenui şi uimenui nu respundea la vorbä.

—Căminare Dumitre!—îi ðise cu bländeþä Istratü-vodä, chiämându-lü la piciórele tronului. Tu ai

slugitū Domniței cu credință și cu dreptate, mai fă-i dar cea de pe urmă slusbă; rógă din parte-mi pe pré-sântulū părinte mitropolitulū Dositeiu și pe sântii vlădici de Rădăuțū și de Romanū ca s'o bine-cuvinteze în fața întregulū poporū.

Domnulū plăngea.

Ca fulgerulū cândū șerpuesce prin negură, astfeliū a schînteiatū ochii cei încrucișați ai lui Duca, aruncândū o infernală cătătură asupra Domniței Dafna.

Apoi a plecatū pêne giosū capulū de'naintea lui vodă, încă o dată, de trei ori, și—a eșitū.

III

Focū! Focū! Palatulū arde!—resuna în tótă capitala.

Căllărașii Agiei sburaū cu enorme buți cu apă spre Curte, pe cândū în splendidele odăi prin-ciare nimeni nu sciea încă, nimeni nu simțta pericolulū, căci para incendiulū din affară, veđută din interiorulū palatului, se confunda cu strălucita illuminațiune a edificiului domnescū, lăssândū a crede că totulū este unū simplu effectū premeditatū allū serbătorii.

Numai Domnița Dafna, urrëndu-i-se lungimea și neastēmperulū banchettului și dorindū cătū mai curëndū a împlini prin retragere la singuritate vissulū pióseși selle ânime, presimțta într'unū modū nedefinitū o cobe în áceste vallurī de focū, și apropiându-se cu

Istratŭ-vodă de feréstă, îi dîse c'unŭ melancolicŭ surrisŭ, gîucîndŭ assupra cuvintelorŭ: „lumina vrea să mē oprēscă în lume!”

În fine strigētele cǎllărașilorŭ Agiei, țipetele mulțimiî, larma tōbelorŭ și ciopotelorŭ. deșteptară din nesciință vesela societate domnēscă; dar tōte întrările și eșirile palatului erau degia în vepaiă!

Betrînulŭ vodă, strîngēndŭ cu desperare la peptŭ pe unica-î fiă, cerea dela toți s'o scape, s'o scape numai pe dēnsa, promittēndŭ mîntuitorului tronŭ și comōre, dîndu-î totŭ ce putea și totŭ ce-î era peste putință!

— O nu, nu! repeția tēnēra Domniță. Nu pe mine! Scăpați pe tata! Ânima și mîna mea sunt prețulu vieței selle!

— Dómne, Dómne! Fiia mea!

— Dómne, Dómne! Tata!

Dar boiarii și curteniî, uîtîndŭ pentru prima óră sērvilismulŭ în fața morții, se gîndiaŭ fie-care numai la sine, invocîndŭ în agiutorulŭ seŭ pe toți fericițiî Cerului, pe maica Domnului, pe sânta Parasceva, pe muceniculŭ Ionŭ din Sucēva!

IV.

Cine-î acestŭ omŭ negru, pērlitŭ ca cǎrbunarulŭ dela Orheiŭ seŭ ca pēcurarulŭ din codrii Tigheciului? Ellŭ străbatte pîntre scânteî ca șuerulŭ vîntului, ellŭ urcă din tréptă 'n tréptă o scară pe gîmētate arsă, ellŭ înfruntă elementele și întră.

Pe cine 'ntrebă? Ce vrea? Ce doresce?—Unde-i dânsa! Lăsați-mă la dânsa! Dați-mi-o pe dânsa!

Neașteptata aparițiune a omului cellui negru în mișu-locul sâllei de serbare, în momentul cându toți steteau înlemniți de grozăvia incendiului, măresce spaîma generală: moșnegii și babele începă a face cruce, șoptindū : „fugi, Satană!"; tinerii apucă săbiele și pumnarele, uitându că din dossulū terribilului necunoscutū îi așteptă foculū, care nu se teme de săbie și de pumnare; sficiosele copille se ascundū în colțuri, se ascundū sub messe, se ascundū în umbra columnelorū de marmură, tremurându și necutedându a plânge.

Numai Vodă și Domnița n'au făcutū nici o mișcare, remănându îmbrățișați fără să scie ceia-ce se petrece.

— Trăesce! Viuă! Aici! A mea! esclamă cu estasū omulū cellū negru, apoi se răpede, înhață cu o mână pe Istratū-vodă și cu cea-l'altă pe Domnița Dafna, îl rădică susū cu o forță erculeană, scôte unū chiotū de bucuriă și dispore.

Agia a scăpatū palatulū; puțini dintre ôspeți au devenitū victima focului; darū unde-i Domnulū? unde-i Domnița?

În poporulū cellū superstițiosū allū capitalei în aceia-și nôpte s'a respânditū vestea, cumū-că duhulū iadului a răpitū familia princiară.

Degia boiarii dispută despre allegerea unui noū

vodă, érű țerra ȝice ca totű-d'a-una : bunű a fostű reposatulű !

V.

Așa sună tradițiunea despre începuturile măririi Arnăutului Dumitru Duca.

Născutű în munții Balcani, crescutű de cătră bandiții Albaniei în pescerele dela Rodoboitű, acestű aventurarű a reușitű numai prin crimă a se înrudi cu familia princiară Dabigia, incendiându ellű-în-suși palatulű domnescű pentru a scăpa apoi din flacăre pe Domnița Dafna luând'o de soțiă dreptű resplata minciunosului eroismű.

Peste câte-va lune murindű betrânulű vodă, sdruncinatű de anni și mai cu sémă de terribila emoțiune a ultimei catastrofe, boiarii alleseră la domniă pe ginerele reposatului, carele'i căștigase pe toți prin bani, prin făgăduințe, prin cabbale.

Astű-feliű Duca își agiunse ținta : unű singurű actű de scelerateță i-a procuratű totű-d'o-dată mâna Domniței Dafna și tronulű poporului moldovenescű.

Ellű n'a zăbăvitű a le amăgi pe amëndoue.

Călcândű credința cătră soțiă, Duca întroduse în palatű unű haremű cu șesse concubine ; călcândű credința cătră națiune, a începutű să-și battă giocű de țerră prin biruri și prin torture.

Poporulű gemea și — căuta unű resbunătorű.

Resbunătorii sunt totu-ă'a-una gata, dar — pândescu o ocasiune.

VI.

Principala victimă a crușimii și lăcomiei lui Duca-vodă au fostu Armenii.

Încă din ȕillele lui Alessandru cellu Bunu acé-stă pacifică și laborioasă coloniă, venită la noi din estremitatea Oriintelui, dobândise în Moldova mai multe privilegie commerciale, stabilindu-se mai cu preferință în cele șesse orașe : Suceva, Iași, Romanu, Hotinu, Vasluiu și Dorohoiu.

De atunci încóce, în cursu de trei vécuri, industrie și economia au grămăditu nenumărate avuție și tesaure în mânele burgesiei armene, fără să fi trăsnițu în capulu vre-unu Domnu român de a răpi dela dênșii cea-ce dobândiseră prin muncă.

Duca-vodă a turburatu cellu de'nteu acéstă activă și liniștită poporațiune.

Basându-se pe vechile crisóve domnesci, Armeni dechiarară cu tăria, că nu voru da fiscului nici unu banu *peste obicei*.

Pe dată visterniceii și armășeii primiră porunca de a sparge casele pretinșiloru rescullători, de a pune mâna pe totu ce voru găssi acolo, de a nu cruța betrâni, femeie, copii, respunđendú prin pușcă și prin sabiă la ori-ce încercare de resisțință.

Disu, făcutu.

VII.

Trăia pe atunci în Iași Arméoulă Ovanesă Pascală, atât de putinte prin bogăția și atât de illustru prin înrudire cu Patriarhii dela Ecimiadin, încâtă totă Armenimea din țerră și chiar din străinătate îi da titlul de principe, privindă la densusă cu venerațiune, cu iubire și cu speranță, în așteptare ca să-i scape ellă și numai ellă din ghiarele lui Duca-vodă.

Ună cuvântă din partea acestui corifeu allă emigrațiunii lesne ară fi mișcată pe toți Armenii din Moldova a trece cu grămadă peste hotare seă a-și apăra în intru avutulă cu arma 'n mână.

Dar Pașcală tăcea: ellă nu vedea și nu aușia nemică.

Degia Armenii începeau a'lă bănuî de a fi înțellesă în taină cu Curtea Domnescă.

În adevără, în mișă-loculă cataclismeî generale numai ellă sta neattinsă de urgia lui Duca-vodă, rămânendă neclintită ca o stâncă d'assupra luciului mării în momentulă grozaveî furtune.

Dar îi veni și lui rîndulă...

VIII.

Avea Ovanesă Pascală o fiă, numită Hanca, în care natura se părea a fi grămadită tôte perfecțiunile, ce se potă găssi din cândă în cândă numai d'ora în Asia, primordialulă légenu allă frumuseței.

Părul ei era negru ca prețiosul lemn al ebanului și mîlle ca mătasa persiană.

Sprîncenele ei, arcate ca dunga curcubeului, umbria nesce ochi, în cari dîna se'ngăna cu noaptea într'un sublim întunecă de lumină.

Pe obrazii sei, virginali ca piscul Araratului, pînă la care nu agiunsese nici o dată pasul muritorului, înfloria trandafirii și crinii din văile Cașemirului.

Buzele ei erau ca o picătură de sînge de porumbiță, cădută într'o picătură de lapte.

Sînu ei ondula ca puful, purtat în primă-veră pe aripele zefirului.

Corpu ei era nalt și giogaș, ca cedrul de pe culmea Livanului.

Mai frumósă decăt însăși frumusețea, bătrînul se uită o iubă mai mult decăt cea-ce se numește iubire.

IX.

Precum era Ovanes Pascal pentru Armeni și Hanca pentru Ovanes Pascal, totu astu-feliu pentru poporul moldovenu era marele sardaru de Orhei și de Soroca Mihalcea Hancu : o rađa de speranță.

Născut dintr'unu nemu vechiu și strălucit, carele venise din Maramurășu cu Dragoșu-vodă ; înzestrat cu o înțelegință iute și pîtrunđetoriă ; frumosu la corp și frumosu la suflet ; — Mihalcea

Hâncu, pe lîngă tôte astea, mai avea o voință tare și nestrămutată, unită cu o minunată forță fizică, totu așa de oțelită ca și voința'î.

Pe cându pestrița mulțime a boiariilor se ngenuchia în ticăloșiă la piciorile lui Duca, numai Hâncu ținea fruntea susu, cutedându a se oppune tuturor poruncelor și tuturor dorințelor cumplitului vodă.

Afară din palatü ellü se rădema pe amorulü östii, gata a-lü apëra contra orî-cării uneltiri domnesci, ërü cându se ducea la curte, se rădema pe terribila'î sabiä și pe cămëșa de ferrü, de care nu se despărția nici o dată.

Adessea Arnautulü Duca tremura în miđü-loculü Divanulü de'naintea acestui gigante, carele nu se sfiise într'o di a-î respunde verde în față: Vodă vrea, Hâncu ba!—o espressione devenită de atunci proverbială.

X.

Sardarulü Mihalcea iubiä pe Hanca și Hanca iubiä ne sardarulü Mihalcea.

Ovanesü Pascalü o sciea acësta.

Dar pregiudețulü vulgarü oprïa insoțirea unui Românü cu o Armëncă, deși o permittea cu o Maghiarä sëü o Polonă, ërü popi împedecäu orî-ce legătură între unü creștinü de dréptă credință și o eretică din legea afurisitului Ariü.

Hâncu și Ovanesü nesocotiau d'o potrivă în fun-

dulă ânimelorü acéstă bigotă rugină a secolului, fuse nu puteau s'o înfrunte d'o camü dată fără pericolü pentru scumpa lorü Hanca, și numai acésta mai întârđia óra cäsătoriei în așteptarea unei đille mai fericite.

Pêně atunci sub vėllulü noptii sardarulü se 'ntroducea pe furișü în locuința lui Pascalü, unde-lü trimia órba încredere, că unü Hancu nu póte să înșelle.

Erü poporulü moldovenü, sdrobotü de tirania unü veneticü, se 'ntreba cu nerebdare:

— Ce face vitézulü Mihalcea?

XI.

Duca-vodă era lacomü ca toți tiranii și ca toți tiranii era desfrėnatü.

Ellü sciea despre avuțiile lui Ovanesü Pascalü, ellü sciea despre frumsețea Hancăi, și sciėndü acesteia, ellü sughița după aurulü Armėnului și după amorulü Armencei.

Dar legătura lorü cu marele sardarü de Orheiü și de Soroca îi era nu mai puținü cunnoscută, căci avea spioni în tótă capitala, în tótă strada, în tótă casa.

Depărtändü într'o đi pe Hancu din Iași și trămittėndu-lü peste Prutü sub pertestü de a respinge o pretinsă invasiune tătărăscă, Duca-vodă a respiratü mai liberü în lipsa nesufferitulü seü antagonistü și se decise a merge iute și dreptü la țintă.

Mai ănteiu o mulțime de Evrei și Evreice, meșteri în diabolica arte a corupțiunii, s'au încercatū a atrage pe Hanca în cursă, vorbindu-i despre iubirea Măriei Selle și splendórea de a deveni una din florile haremului domnescū, procurându totū d'o-dată betrânuului seū tată și chiarū întreguluī poporū arménū grația luī vodă.

—Fă-te Estera némului teū! -îi șioptiaū fiī Talmudului.

Dar Hanca remase neclintită în virtute, ca stânca de granitū a sântului munte Araratū.

Atuncī Arnautulū recurse la forță.

XII.

Deția aprópe tóte casele armene din Iași erau despoilate pênē la unū capū de acū și dărimate pênē la pétra temeliei.

Mai remânea Ovanesū Pascalū.

Dorobanții dela curtea domnescă primiră în taină vorunca de a sparge pe la miedulū noptii strălucitulū palatū allū orgolliosuluī principe de Ecimiadinū, răpindū de acollo totū metallulū și tóte odórele și ceia-ce era mai scumpū decâtū tóte: pe Hanca.

Ei nu scieaū înse, cu cine vorū avé a face.

XIII.

Bănuitorū și neliniștitū ca toți amanții, Hâncu părăsșia din cândū în cândū tabăra, unde nu vedea

nicî unû pericolû din partea Tătarilorû, și se răpedia într'ascunsû la Iași, trăgêndû d'a-dreptulû la Ovanesû Pascalû.

Ellû ședea acumû cu tatălû și cu fiia pe unû superbû covorû de Ispahanû, vorbindû despre nevoile țerreî și fumândû dintr'unû lungû ciubucû de Iassomiă.

De o dată—șzomotû, țipete, zingănitû.

Ovanesû Pascalû făcu semnû cu spaimă să se depărteze Hanca, érû serdarulû Mihalcea porunci cu sânge rece să se deschidă pórtă.

Douî-spre-șeci dorobanți aû năvălitû în casă.

—Ce poștiți? -îi întrebâ Hâncu, fără a se sculla de pe covorû și fără a lăssa din mână ciubuculû.

Dorobanții aû fostû fulgerați, aușindû acéstă tunătorîă voce.

—Măria Sea...—murmurâ în fine unulû.

—Ce'î Măria Sea?—șise cu desprețû sardarulû.

—Ne-a trămisû a lua tótă avuția acestuî păgânû de câne și a duce la curte pe féta spurcatuluî de Arménû.

—Să spuneți veneticuluî Arnautû, că ați vêdutû fața luî Hâncu.

Dorobanții steteaû pe locû cu nedomerire.

—Destullû!

—Dar...

—Eșiți!

In ace'a-și nópte betrânelû Ovanesû și ténëra Hanca fugirâ cu tóte odórele lorû la tabëra luî Hâncu.

XIV.

Cu neastempărü aştepta Duca-vodă ivirea demăneşei pentru a porni urgia.

A doua-zi metropolitulü cu totü soborulü vlădicilorü şi allü clerului aü aruncatü o terribilă anatemă assupra resvrêtitorului Hâncu, numindu-lü läpëdatü de legea dreptü-credincioşă prin unire cu ereticii din turma lui Ariü.

Totü-d'o-dată olăcarii aü plecatü la Tarigradü cătră sultanü şi la Cracovia cătră craiu, ducându-le vestea despre revólta sardarului Mihalcea.

Vornicii cei mari, pe de altă parte, trämiseră porunce la toţi pärcälabiü şi vataviü de a veni pe dată cu cetele lorü la scaunulü şerei, fiindü-că,— diceaü ei în naivulü limbagiü allü secolului, — Măria Sea Vodă e pusü în grea cumpănă.

În fine, resbellulü civilü era gata.

XV.

De o camü-dată Hâncu s'a cununatü cu fiia lui Ovanesü Pascalü şi adăsta în linişte ciocnirea ambelorü armate, întărindu-şi tabëra şi luändü mësures de res stinţă.

Armeniü curgeaü din tôte părşile sub drappelulü principelui de Ecimiadzınü.

Moldoveniü se grämădiaü de pretutindenü sub stëgulü sardarului de Oiheü şi de Soroca.

Pentru uniü şi pentru alşii acestü resbellü era o

luptă națională și democratică totu'd'o-dată, o luptă contra unui străin, o luptă contra unui tiran.

Nemini nu-și băteau capul cu anatema cea de poruncelă!

Peste optu' zile s'a arrëtatü oștirea lui Duca-vodă, strînsă în pripă din săteni, mēnași de'ndë-rëtü de biciulü ispravnicilorü, și din o droiă sim-briașă de Greci și Arnăuți.

Cu o singură isbire sardarulü Mihaițea arü fi rututü sdrobi acēstä nedisciplinată și mercenară a-dunătură.

Ellü commise crrorea de a totü amēna.

XVI.

Capitanulü Roșca îndemna mereü pe Hâncu de a nu perde timpulü.

Hâncu respundea mereü capitanului Roșca: „ba“.

Irritatü prin aceste orgolliöse refusuri și preve-dëndü tristele consecințe alle trăgēnării, capitanulü Roșca a trădatü pe Hâncu.

Intr'o di ellü întră în cortulü sardarului.

— Giupâne hatmane, îmmuștesce stragea împre-giurulü cortului, căci ești singurü, pe cândü vendē-torii sunt mulți și lesne vei putē fi apucatü fără veste.

— Iea pușca mea, căpitane; scôte-o affară din cortü; poruncesce să scotești în tótă tabēra, că Hâncu dörme fără pușcă, și cine poftesce!

Pușca fu scósă.

Încă o dată intră capitanul Roșca, repețind sfatul de pază.

— Scóte affară din cortu etaganul!

Etaganul fu scos.

Pentru a treia-óră se arrétă capitanul Roșca cu acelea-și cuvinte.

— Mai scóte affară și sabia!

Sabia fu scósă.

Fără pușcă, fără etagan, fără sabiă, lăssându cortul deschis în laturî, Hâncu a aruncat gîos o pelle de urs și s'a culcat să dórma.

Atunei capitanul Roșca se furișeză și trămite sardarului un glonț din propria lui pușcă, nemerindu-l în cósă.

Mihalcea tresare, vrea să se scóle și cade gîos.

Căpitanul Roșca îl lovesce în peptu cu propriul lui etagan.

De aci cu propria lui sabiă îi retedă capul și-l duce la Duca-vodă, primind drept respaltă sardăria de Orheu și de Soroca.

XVII

Sbóră trei negri corbi, cu ciocuri de sânge, cu aripe de sânge, cu ghiare de sânge; sbóră de peste Prut, din serdăria Orhelului, din pădurea Bicului, din băttaia dela Chișinêu; sbóră trei negri corbi cătră matca Dunării, cătră orașul Galați, cătră curțile cele albe, unde se adăpostise frumoasa nevastă a lui Mihalcea Hâncu.

A eșitū Hanca în cerdaculū cellū rotundū, a făcutū semnū cu basmaluța cea dalbă, a chiămatū la sine pe cei trei negri corbi.

— „Bine ați venitū, negrilorū corbi! Din ce țerră „addusu-mi-ați vești? Nu cum-va de peste Prutū, „din serdăria Orheiului, din pădurea Bîcului, din „băttaia dela Chișinēū? Zărit'ați voi în sborū al- „bulū cortū allū hatmanului Hâncu, cu țerrușe de „aurū, cu pologū de urșenicū, cu ciucuri de matase? „Zărit'ați voi în sborū, cumū se răpede ellū pe unū „armăssarū pintenogū cu stelluță în frunte de'na- „întea oștiriī tiranului Duca, preserândū în drépta „și'n stânga daruri de mórte?“

— „Fost'amū noi peste Prutū, în serdăria Orhe- „iului, în pădurea Bîcului, în băttaia dela Chiși- „nēū. Grozavă băttaia! Veđut'amū noi în sborū al- „bulū cortū allū hatmanului Hâncu, cu țerrușe de „aurū, cu pologū de urșenicū, cu ciucuri de mē- „tase. Arnauții lui Duca punea în traiste aurū, se „îmbrăcaū în urșenicū, învălliaū caii lorū în mē- „tasse! Zărit'amū noi pe însuși Mihalcea, lungiū „fără sufflare pe pământulū cellū rece! Sângele „lui este pe ciocurile nōstre, sângele lui este pe „aripele nōstre, sângele lui este pe ghiarele nōs- „tre, și carnea lui nu mai e nicăiri! Plângi. Hanco! „Plângi, veduvo! Plângi, veduvo Hancă!“..

XVIII.

După mórtea lui Hâncu Armeniī aū părăssitū

Moldova, fugându care 'n cotro putea de'naintea urgiei lui Duca-vodă, éru mai allesu aședându-se în învecinata Transilvaniă, unde posteritatea aceleii colonie a remasü pênë astă-đi.

Molaoveniî din oștirea serdarului Mihalcea n'au stëtutü nici eî în țerră, căutându scăparea mai cu sév.ă în Polonia, care se grăbi a primi sub stégurile selle pe fiii ceî mai viteđi ai Oriintelüi.

Betrânulü Ovanesü Pascalü și cu fișa-sea se retraseră în Galliția, unde Hanca născu apoi unü fiiü, pe Constantinü Hâncu, și de unde ea se 'ntórse mai la urmă în Moldova, după ce nu mai era pe tronü Arnăutulü Duca, îmbrățișându religiunea dreptü-credinciosă și recăpëtându prin giudecată dela divanü confiscata avere a reposatului seü soțü....

XIX.

Değia allü cincilea annü veneticulü din Albauia se giócă după poftă cu viuéță națiunii române, precumü se giócă furtuna pe mare cu o biétă scândură, remasă din frângerea unei corabie.

Plângea, amarü plângea đi și nópte cu lacrime de sânge ânima sărmanei Moldove, plângea precum plânge o vergură, răpită din sínulü părințilorü și adusă în haremulü unui desfrénatü.

Și cumü óre sântulü sóre mai lucesce atätü de veselü d'assupra palatului, în care petrece sceleratulü?

Și cumă ore cerulă nu-î trămitte ună trăsnetă de peire séu nu lassă cellă puțină să cađa din nălțime o stea prevestitóriă de mórte ?

Negreșitū că însuși Dumneđeū prelungesce pedépsa pentru mulțimea și mărimea păccatelorū nóstre!

XX.

Veseléscă-se Duca, veseléscă-se și triumfe, dar nici Moldova nu va sufferi totă-d'a-una.

E terribilă tăcerea naturei și tăcerea poporului, e terribilă ca liniștea mării în așteptarea furtunei séu ca arșița sórelui în agiunulă uraganului.

Puțină încă și se va decide sórtea stăpânului Arnaută ; puțină încă, și se va decide sórtea sclavului Română ; puțină încă, și o să se vedă, că nu domnescă multă străinii și despoții la gurele Dunării!

XXI.

La marginile Bucovinei, lóngă apa Némțū, pe culmea unui munte de cremene, în fundulă păduri, se'nvalță sântulă locașă cu făcétorea de minuni icónă a Maicei Domnului.

Ună filologă pretinde, cumă-că l'arū fi fundatū ore-cândū Sasū vodă, fiulă lui Drăgoșū, de unde se va fi născutū însuși numele monastirii, Sasū și Némțū fiindū sinonimi în limba română.

Lăssândū la o parte ingeniósele combinațiuni alle etimologiei, care lesne póte descoperi pe Mu-

scali în Brasilia și pe Patagoni în Russia printr'o simplă schimbare de câte o letteră, să ne pogorîm d'a-dreptul în epoca cea pozitivă a lui Duca-vodă.

Intr'una din pescerile cele întunecose ale Némțului trăia bătrânul eremită Dionisiu, cătră care de o gîmătate de secol se deprinseră a allerga după oracole principii și boierii, rugându-l cu umilință a le prevesti ursita cu agiutorul enigmelor din Psaltire.

Erau obscure și cu multe înțellesuri respunsurile sântului pusnic, dar tocmai de aceia elle se 'mpliniau totu-d'a-una: ori-cum să se fi întemplat mai la urmă, totu prorocul avea dreptate.

Și totuși poporul nu-l făcea sfântu, căci numai Dumneșeu și Stefanu cellu Mare sunt sfinți în ochii Românului.

XXII.

Sera în ag unal lui Moșu-Crăciunu appăru de'naintea lui Dionisiu un bărbat necunoscut, naltu la statu, cu o față possomorită, cu o lungă barbă neșă, îmbrăcatu într'o cămeșă de ferru de făptură leșescă, peste care fălăia o mantă de atlasu alb, căptușită cu samuru.

Cuca pe capu și buzduganul în mână arrătau că este unu Vodă.

Părinte!—disse ellu cu o voce aspră și viguroșă. Pentru a treia oră Moldova suffere tirania lui

Duca. Spune'mi, spune'mi o dată, cându o să sosescă vremea de slobođeniă și de fericire?

Dionisiu arruncă o cătătură asupra óspelui, face cruce, deschide cu cuțitul foile Biblei și ȃice cu unŭ glasŭ trăgĕnatŭ:

— Măini este ȃiua Măntuitorului.

— Numai atăta?

— Numai.

Necunoscutulŭ eși, șoptindŭ cuvĕntulŭ: „măini“, erŭ profetulŭ zîmbi pîntre musteșele celle albe, cugetăndŭ la naivitatei lumii, căriia i-a plăcutŭ totŭ-d'a-una obscurantismulŭ în locŭ de lumină.

XXIII.

Nu este óre unŭ semnŭ pe cerŭ?

Sórele appusese de-multŭ, dar luna totŭ încă nu se arrĕtă și nici o stellușă nu sclipesce.

Nu este óre unŭ semnŭ pe cerŭ?

Fulgerulŭ șerpuesce din cândŭ în cândŭ prin noriŭ cei negri, asemenea surrisului de reŭ ogurŭ pe fața de sceleratŭ a lui Duca.

Nu este óre unŭ semnŭ pe cerŭ?

Din timpŭ în timpŭ bubue tunetulŭ, ca rarulŭ murmurŭ pe buzele unui poporŭ gemĕndŭ în sclaviă.

Nu este óre unŭ semnŭ pe pamĕntŭ?

Prutulŭ scutură lanșurile iernei, și'n locŭ de a dormi amorșitŭ pe anticulŭ seŭ patŭ, revĕrsă furiosŭ pe malluri enorme sloiuri de ghiașă.

Nu este óre unŭ semnŭ pe pamĕntŭ?

În satul Domnescii a cădută de pe vărful bisericeii prețioasa cruce de argintă massivă, pe care o turnase Duca-vodă din averea cea răpită a văduvelor și orfanilor.

Sunt semne pe cer.

Sunt semne pe pământ.

XXIV.

Pe drumul Cărligăturei trece în fugă mare o cetă de căllărași, îndreptându-și mersul către vechea cetățuia din Tergu-Frumos.

Ostașii poartă zalle de oțellă și totă în oțellă suntă înveliți caii, sburându ca nesce statue e-cuestre, eșite din mâna artistului din Corintă.

Voinicii cântă, delurile și văile resunându de ariele lor, amestecate cu tropotulă armasarilor, dar nu doine romănesci, ci nesce melodie străine într'o limbă dură și misterioasă.

Încetă aă întrată ei în curtea cetățuiei, descăllecându de'naintea palatului domnescă; nimeni nu-i cunnosce, nimeni nu-i înțellege, nimeni nu le pētrunde ținta; numai despre capulă acesteii grozave cete începă a colinda în poporă feliu de felu de sgomote.

Unii diceaă că-i serdarulă Hăncu, carele ară fi scăpată din băttaia dela Chișinău și vine acumă cu o ôste unгурescă din Ardélă să refuească pe Duca; alții credeaă că-i vre-ună pretendinte la domniă, adducându o invasiune leșescă assupra

terrei; o sêmă prepuneaŭ că va fi însuși ucciđă-lŭ-crucea.

Dar cãllerașii n'aŭ statŭ nici o órã, și-aŭ întãritŭ caii dupã lunga calle, aŭ mai curățitŭ armele, aŭ bẽutŭ câte unŭ pãharŭ cu pelinŭ și aŭ pornitŭ rãpede înainte.

Lôngã pórta cetãțuiei unulŭ din ei era sã calce pe unŭ bietŭ ologŭ.

Capulŭ cetei mustrã pe crudulŭ soldatŭ, și 'ntorcẽdu-se apoi cãtrã nenorocitulŭ cerșitorŭ, îi asvãrli unŭ banŭ de aurŭ, đicẽdu-ı sã se róge lui Dumneđeu pentru isbãnda lui Stefanŭ Petriceicu..

XXV.

Mãria Sea chiãmasese pe toți vlãdicii și pe toți boierii la satulŭ Domnescii, unde sã serbeze împreunã anulŭ noŭ în strãlucitulŭ palatŭ, clãditŭ de curẽndŭ numai din marmurã pe moșia princiarã.

Intr'o sallã auritã erau puse rõndurii-rõndurii o mulțime de messe de palissandru. În miđi-loculŭ cãrora, la o mẽssuțã rotundã de argintŭ massivŭ, accoperitã cu o scumpã stoffã indianã, ședea însuși Duca, însoțitŭ de fiulŭ seŭ Constantinŭ și de favoritulŭ domnescŭ, ucciđãșulŭ lui Hãncu, trãdãtorulŭ serdarŭ Roșca.

La spatele principelui stetea marele postelnicŭ cu unŭ sceptru de aurŭ, avẽndŭ în drẽpta pe marele stolnicŭ și în stãnga pe marele pãharnicŭ cu lungi toege de argintŭ, împodobite cu petre scumpe.

La celle-l'alte messe se păuna vladicii și boierii, din dossul căroră se vedea câte o slugă, îmbrăcată în lungă haină de catifea roșă, ținându într'o mână o negră căciuliță de țurcă dela Soroca și rădemându cea-l'altă pe colossale pistoalle turcesci, băgate după chimiră de pelle mohorită.

În ușa păzia o mulțime de dărăbani și cîhodari.

XXVI.

D'abia se aședaseră cu toții, cândă éccă ună olăcară sossesce d'abia sufflându cu o tristă veste din scaunul țerrei.

—Măria Sea Dómna móre!

—Să-î fie țerrêna ușoră! — respunse cu sânge rece veneticulă, plecându-se apoi la urechia serdarului Roșca și adăugându cu o gîmătate-voce:

—Haremulă să trăéscă!

Olăcarulă eși din sallă.

O adâncă tăcere copprinse pe toț imessenii.

Buccatele se schimbañ unele după altele, dar nu se auđia nici o vorbă, nu se zăria nici ună zimbetă, nu se mișca nici ună semnă de vesseliă.

Numai bētrânulă logofētū Mironū Costinū șopti într'ună rōndū vecinulă seū hatmanū Alessandru Buhușū:

—Ce de mai înmormēntare!

Era o adevērată profetiă.

XXVII.

La sfērșitulă prânđului marele pāharnicū luă o

prețioasă cupă de matostată, plină cu vină de O-dobesci, și întințând-o celui mai tănecă dintre óspeți, comisului Vasile Tobacană, strigă cu o sonoră voce :

„Credință Măriei Selle Domnului Țerei Moldovei Ionă Dumitru Duca-vodă!“

Boerulă se rădică cu gravitate, făcu o adâncă plecaciune în dreapta și 'n stânga, își neteși musteța de corbă și răcni cu ună glasă de tunetă :

„Să trăescă Stefană-vodă Petriceicu!“

Apoi din mână 'n mână începu a trece păharulă, repețindu-se aceia-și urare.

Duca sare susă în picioră, ca și cândă ară fi călcătă pe ună șerpe, și aruncă greulă buzdugană în fața îndrăznețului comisă.

Intr'o singură clipă două-deci de sabie încrucisate Paă scăpată de lovire.

Degia tótă curtea era plină de L și și de Căzaci, pe cari îi veduserămă pe drumulă Cărligă-turei.

Salla s'a deschisă în latură și pe pragă apăru d'o-dată possomoritulă necunoscută din pes-cera eremitului Dionisiă...

XXVIII.

—Capulă plecată nu'lă taiă sabia!“ murmură cu umilință Duca.

—Dicetorea este romănescă! Număi capulă Romănului nu trebui să'lă taie Romănulă! Legați-

mi-lu pe acéstă litfă de Arnăutü! . . . respunse Petriceicu.

Apoi întorcându-se cătră tinerellulü seü nepotü Georgiü Häsdeü, carele sta alläturü, îi duse cu unü tonü de invëţätură pärintescă:

—Nici o dată nu te lega cu străiniü, măi băete, decätü numai döră pentru a batte totü pe străini în folosulü némului românescü.

XXIX.

În dorü de şi de'naiñtea porţilorü căpităniei din Soroca s'a opritü unü micü cärruciorü, încungiuratü de o cëtă de cälläraşi.

În întru, pe o legătură de paiă putredă, era culcatü unü osänditü, îmbrăcatü în trenţóse remăşişe dintr'o vechiă mantă arnăutescă.

Pe faţa'i se putea citi passionata luptă între resbunare şi căiñtä, între mändriă şi ruşine, între ce a fostü şi ce este.

Ellü şi-a rădicatü fruntea, a aruncatü împregiurü de sub sprîncene o sumbră cătătură încrucişată, şi cu o voce nedecisă, pe giümëtate imperiósă şi pe giümëtate smerită, chiämă o babă, care trecea alläturü, purtändü pe capü o cofiţă cu lapte.

„Ti-aşü da cu dragă ânimă, sărmane frate! — respunse bëtrâna, — dar uíte! më giurü pe Sânta Cruce, că-lü ducü şi eü a-casă, unde copillaşii îmi morü de fóme, căci spurcatulü de Duca-vodă ne-a despoiatü şi pe noi pên'la pelle!

Apoi privind cu compătimire la acella ce'lă numia „sărmană frate“, betrâna îi întinse o messură cu lapte, dîcîndu cu ună tonă din ce în ce mai vigurosă:

—Negreșitū că vei fi și tu una din gertfele celle multe alle păgânului de Arnăutū ! Na-ți dară ! Na ! Și dacă în acéstă clipă veneticulū cellū vrăsmașū allū nēmului romănescū va fi benchettuindū unde va cu lingăii sei, dea Sântulū Dumneđeū, ca bēutura 'i să se prefacă în otravă și să-î arđă gătlegiulū cu flacăra Sodomei !

Osânditulū nu respunse nici o vorbă, luă plósca cu o mână tremurândă, o atinse de buzele selle și éccē o vĕpaiă albastriă, respândindū unū mirosū infernalū, isbucni din gura nelegiuitului.

Baba făcu cruce.

Căllărașii se răpeđiră cătră carruciorū.

Era mortū..

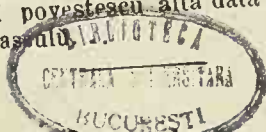
XXX.

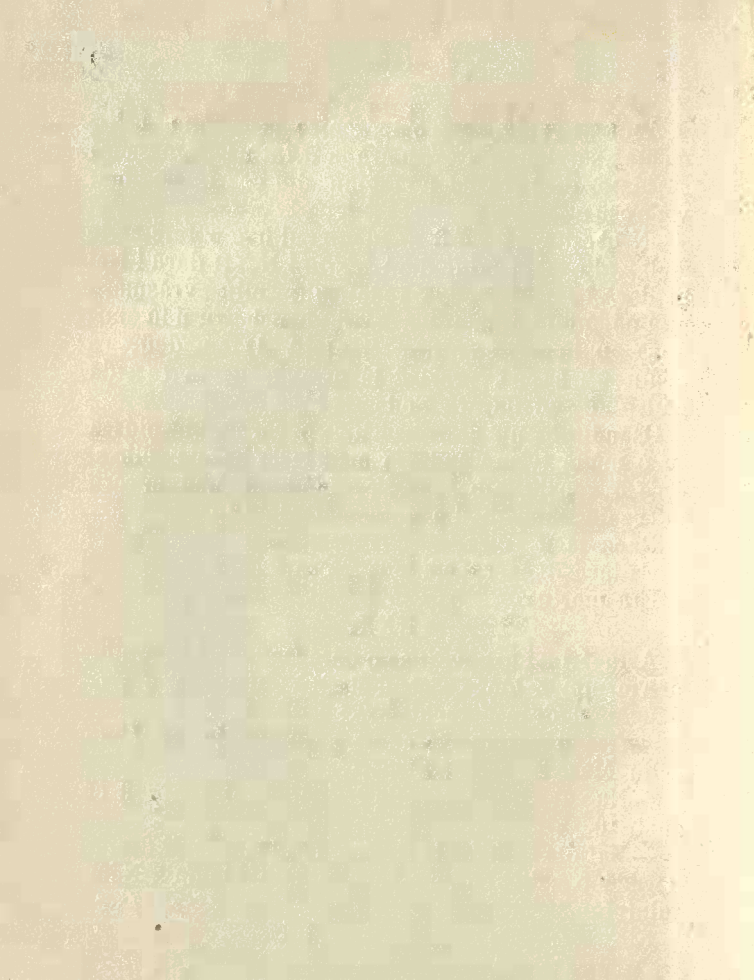
Astū-feliū îmi povestise o dată Domnia Arnăutului unū mazilū de lōngă Nistru, clătîndū din capū și adăugândū dreptū închiăiare :

—Așa o pățîiașū Grecii pe scaunulū lui Stefanū-cellū Mare !

—Numai Grecii, moșule ? — illū întrebaî eu cu zîmbetū.

—Ba tôte leghiónele străine, fĕtulū meū ! Și dreptū dovédă o să'ti povesteseū altă dată Domnia Nēm-tului Iancu Sasulū.

COLUMNA LUI TRAIANU.

Sub direcțiunea d-lui **B. P. HĂSDEŪ.**

Politică. — Istoriă. — Științe economice. — Gjurisprudință. — Medicină. — Științe naturale. — Poesiă. — Litteratură poporană. — Bibliografie. — etc.

Esse o dată pe septemână în formatū mare, copprindū atâtea materie de fondū, cāte nu se gāsseșei nicī în cinei numerī din celle-l'alte țiare.

Redacțiunea și administrațiunea: **Batiște, Strada Dionisiū nr. 9.**

PREȚUL ABONAMENTULUI

CAPITALĂ,	DISTRICTE.	STRĂINĂTATE	TRANSILVANIA.
Pe 6 lune 16 lei n.	20 l. n.	30 franci.	5 fiorini.
— 12 — 30 —	30 —	60 —	10 —

DIN SCRIERILE D-LUI

B. P. HASDEU

se mai află de vîndare la administrațiunea diarului

COLUMNA LUI TRAIANU :

Istoria toleranței religioase în România : protestanți, catolici, mahometani, lipoveni și evrei. Edițiunea II. Prețul 2 lei noui.

Răzvanu-vodă : dramă istorică în 5 acte în versuri. Edițiunea III. Prețul 3 lei noui.

Trei Evrei : Shylock, Gobseck și Moise; studiu litterariu. Prețul 1 leu nou.

Talmudul, ca profesiunea de credință a poporului israelit; studiu filosofic. Prețul 1 leu nou.

Industria națională față cu principiul concurenței; studiu politico-economic. Prețul 1 leu nou.

Cine le ăa d'o-dată, prețul total este : 6 lei noui, ăru pentru Transilvania : 3 florini.

 Din Archiva Istorică a Romăniei, Lumina, Luca Stroiciu, Portretul lui Tepeșu, Satyrul, Traianu, etc. nu mai sunt esemplare de vîndare.

Numai vr'o căte-va a mai ramasă din edițiunea I:

ION-VODA CELLU CUMPLITU,

cu unu portretu și 10 gravure, aprăpe 300 pagine. Prețul : 7 lei noui, ăru pentru Transilvania 3¹/₂ florini.

«Columna lui Traianu» pe annulu I se afflă în pré-putine essemplare la administrațiunea diaru-lui: **62 colle mari 3 galbeni**. Copprinde peste 50 studie de sciința politică, peste 70 de articoli istorici și documente inedite, o însemnată colecțiune de poesie și basme poporale, 12 analise bibliografice, dreptu, economiă politică etc.

A ęșit de sub typar și se află de vëndare la Typographia Curții, (Lucrători Asociați) passagiul roman, precum și la librăriele Ioanide & Comp. și Socek & Comp.

INFAMIELE IMPERIULUI
LUI
NAPOLEON III.
DE
GRISCELLI

TRADUCTIUNE DIN LIMBA FRANCESA

Prețul 1 leu nou.

*A eșit de sub tipar și se află de vîndare la Ty-
pographia Curtii (Lucrători Asociați) Passagiul
Român No. 12.*

PRAVILA

LUÎ

MATHEIU BASSARAB V. V.

typărită după ediția din 1645, formatu 4°
hârtia velină. Prețul 24 lei noi.

MAGASIN DE MUSICA JANDA & C^{OMP.}

BUCUREȘCI, *Calea Mogoșoei, vis-a-vis de Prefectură*

*In acest magazin se afla un foarte
mare assortiment de Note de Musica
classica si moderna atît pentru Piano,
cât si pentru tôte cele-l-alte instrumente.*

*Primesce in editura sa, diferite com-
positiuni. In sine in acest magazin se
gasesce tôte necesarele la arta musicala.*

SE ASSICURĂ PRECIURÎ MODERATE.